

Методичні рекомендації проектування уроків математики, обладнання до уроків, реалізацію інтегрованого підходу на уроках математики, детальні проекти уроків з використанням навчального зошита, вкладок та математичних матеріалів описано у методичному супроводі.

Також у навчально-методичний комплект входять мультимедійні презентації до уроків математики. Використання анімаційних ефектів має на меті полегшення учням сприймання та розуміння навчальної інформації. Для вчителя вони є можливістю керувати навчальною діяльністю школярів, зокрема, утримувати увагу, навчати спостерігати, зосереджуватись і помічати головне.

Таким чином, нами розглянуто два варіанти пілотування нового Стандарту початкової загальної освіти. Вибір варіанту – це справа вчителя, який несе відповідальність перед батьками й перед суспільством за результати своєї праці, за успішність навчання й розвитку учнів.

**Совгіра Світлана,**

*доктор педагогічних наук, професор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;*

**Гончаренко Ганна,**

*кандидат біологічних наук, доцент Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;*

**Душечкіна Наталія,**

*кандидат педагогічних наук, старший викладач Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Україна*

## **ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА ЙОГО МОЖЛИВОСТІ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

Середовища різних типів (культурне, освітнє, виховне, інформаційне, соціокультурне тощо) останнім часом стали об'єктом дослідження в різних галузях науки. Це пояснюється тим, що поняття «середовище» охоплює, з одного боку, необхідність його розгляду у відношенні до чогось конкретного, а з іншого – середовище впливає

на конкретні об'єкти і явища. Отже, створюється широке поле для його дослідження.

Із синергетичних позицій характеристика середовища як цілого визначається такими ознаками: середовище не має певних, фіксованих рамок у часі та просторі; воно дає не тільки головну, але й додаткову інформацію, яка є не менш важливою для сприйняття і планування поведінки; середовище має завжди більше інформації, ніж ми здатні свідомо зафіксувати і зрозуміти; середовище сприймається в тісному зв'язку з практичною діяльністю; будь-яке середовище разом з фізичними та хімічними особливостями володіє психологічними і символічними значеннями.

Для нашого дослідження теоретичну і практичну значимість представляють дослідження, пов'язані з вивченням соціального середовища (В. Афанасьєв, Ю. Сичов, В. Спіркін, В. Лісовський, Г. Фролов, та ін.). У цьому контексті воно трактується як: 1) оточуючі людину суспільні, матеріальні і духовні умови її існування, формування і діяльності; 2) складна система, що включає як стихійні, так і свідомо (планомірно) діючі фактори; 3) сукупність факторів і умов (економічних, політичних, культурних, сімейно-побутових тощо), що впливають на особистість, а іноді визначають її розвиток і самореалізацію. З позначеного підходу стає очевидним, що соціальне середовище складають чинники і умови, що оточують людину і охоплюють не тільки економічні, політичні, соціальні та інші умови, але й стосунки, що виникають між людьми в просторі різних соціальних інститутів. Ці стосунки прямо і побіжно, стихійно і свідомо впливають на поведінку і свідомість особистості.

Культурне середовище розуміється дослідниками (В. Курбатов, М. Недосекін та ін.) як складна сукупність умов, факторів, інститутів і об'єктів трансляції культури, що оточують людину і впливають на рівень її культурного розвитку і сприяють її культурній самореалізації. Саме культурне середовище є системою, що складається з таких елементів: засобів ЗМІ; сукупності установ культури (кінотеатри, клуби, бібліотеки, музеї, парки і стадіони тощо); установи та заклади освіти, науки і мистецтва (театри, концертні зали, філармонії, картинні галереї тощо); традицій, звичаїв, обряди тощо.

Соціокультурне середовище в дослідженнях Є. Бабошина, А. Ворошілова, Т. Солярова та ін. – це, перш за все, те, що

обумовлено культурою, тобто спрямоване не тільки на засвоєння соціальних норм і вимог, соціального контексту тих чи інших явищ, але і на внутрішній світ людини, на її духовність. Отже, соціокультурне середовище представлене, з одного боку, стосунками, цінностями, символами, предметами, речами, а з іншого боку, передбачає засвоєння і прийняття особистістю культурних (в тому числі, корпоративних) норм життєдіяльності конкретної спільноти, її традицій, прийнятих правил і зразків поведінки. Виходячи з такого підходу, елементами соціокультурного середовища вищого навчального закладу необхідно вважати стосунки, традиції, усталені цінності, правила, норми, символи, що культивуються усіма членами колективу. Закономірно впливає, що всі перелічені явища мають специфічні для конкретного середовища ВНЗ особливості. Вони пронизують всі сфери життєдіяльності освітньої установи, створюючи специфічний для кожного освітній простір. Такий простір впливає на навчально-виховну, професійну, науково-дослідницьку діяльність, управління ними, на процеси комунікацій, естетичного простору і матеріально-предметний світ освітнього закладу. Соціокультурне середовище створюється і культивується в освітній установі, якщо вона зацікавлена, щоб бути унікальною на ринку освітніх послуг [1, с. 38].

Отже, під соціокультурним середовищем ВНЗ розуміємо особливий стан середовища, здатний підтримувати і культивувати під впливом різних суб'єктів (викладачів, адміністрації, студентів) специфічні для певного ВНЗ цінності, стосунки, традиції, правила, норми і символи в різних сферах і формах життєдіяльності колективу.

Освітнє середовище – поняття, що широко використовується при обговоренні та вивченні проблем освіти (І. Баєва, В. Воронцова, Ю. Сичов, С. Тарасов, В. Ясвін та ін.). Згідно з їхніми дослідженнями під освітнім середовищем розуміємо сукупність умов і ресурсів, що забезпечують певний ефект якості освіти. До нього належать такі компоненти: освітній процес, професійна діяльність викладачів, система оцінки якості освіти та інші різні види взаємодії з середовищем, задіяні в освітньому процесі [3, с. 147]. Освітній результат проявляється у вигляді комплексу ключових компетенцій (професійних, соціальних, полікультурних тощо), що адекватно діагностуються на певних етапах навчання.

Педагогічною проблемою Ю. Мануйлов виокремлює виховне середовище, під яким розуміє «те, серед чого перебуває суб'єкт, за допомогою чого формується його спосіб життя, що опосередковує його розвиток. При цьому опосередковувати – означає типізувати щонебудь» [2, с. 38].

Пропонована термінологія може бути дискусійною. Але якщо під термінами «опосередковує» і «типізувати» розуміється такий процес, під час якого людина як соціальний суб'єкт може організувати простір середовища таким чином, що вона своїми властивостями вибудовує і утворює суспільні відносини, які змушують людину поводитися, підпорядковуючись загальним колективним правилам групової поведінки, то з цим можна погодитися. Становлення професіонала, у такому контексті, можна вважати процесом, коли особистість набуває типові для обраної професії риси. З психологічної та екологічної точок зору, це пояснюється тим, що структура середовища впливає на психіку і поведінку людей консервативно: дія середовища триває певний час, а індивідуальність окремих дійових осіб іноді навіть може помітно не проявлятися. Одне і те саме середовище, в якому передбачають окремі особистості, особливо члени одного колективу, своєю структурою якби навіює норми поведінки, подібну реакцію. Це об'єктивний чинник, який і сприяє в конкретному випадку вищої школи набуттю типових професійних якостей особистості. Однак це не означає, що не відбувається розвиток індивідуальності. Вона саме і розкривається на типовому професійному тлі, що проявляється в індивідуальному стилі діяльності.

Грунтуючись на прийнятих характеристиках середовища здійснимо короткий опис середовища вищої школи. Це дає можливість повною мірою здійснювати адекватне проектування системи формування екологічної культури. Така система не повинна бути відірвана від середовища, а, навпаки, бути його гармонійним елементом [4, с. 82].

Освітній процес, його організація і зміст спрямовані на виконання соціального замовлення фахівців, здатних функціонувати в наукомістких і культуроємних виробництвах, науково-виробничих комплексах, конструкторських і проектних установах комплексного типу. Такі фахівці повинні поєднувати в собі функції науковця, проектувальника, конструктора, бачити професійну проблему

комплексно, володіти прогностичними уміннями. Найважливішим завданням вищої освіти є формування у майбутніх фахівців здатності не просто споживати інформацію, але і вміти створювати нову. Крім того, нині у вищій школі виявляється тенденція до підготовки фахівця розширенішого профілю, ніж це вказується в номенклатурі спеціальностей. Підготовка такого фахівця здійснюється на основі інтеграції споріднених, суміжних, а іноді навіть, і різнорідних профілів діяльності. На основі інваріантного ядра змісту професійної підготовки фахівців освітній процес конструюється таким чином, що випускник здатний швидко і без особливих проблем адаптуватися в різних напрямках однієї і тієї самої галузі промисловості.

До числа невирішених проблем освітнього середовища вищого навчального закладу та наявних протиріч, на наш погляд, слід зарахувати три основних.

Перше протиріччя полягає в нестачі знань у студентів, що складають соціальну, культурно-моральну і ціннісно-духовну компетентність спеціаліста у домінуючому парадигмальному підході до створення продуктів людської праці, незважаючи на задекларовану екологізацію вищої технічної освіти. Не тільки студенти, а й молоді фахівці не усвідомлюють повною мірою можливі наслідки впливу технічних систем на людину і природу, не враховують зв'язків, прямих і зворотних, соціоприродних систем. Дисципліни гуманітарного, соціально-економічного циклу традиційно зараховуються студентами до другорядних.

Друге протиріччя, яке певною мірою впливає на якість процесу навчання – це широке впровадження інформаційних технологій і відсутність повною мірою розроблених методологічних і методичних принципів їх застосування. До невирішених проблем при організації дистанційного навчання та застосування комп'ютерних навчальних програм належать: психолого-педагогічні принципи взаємодії людини і комп'ютера; «надлишкова» або «недостатня» допомога або психологічна підтримка комп'ютерних програм навчання; неадекватність оціночних суджень у них, недостатньо мотивована допомога або відсутність такої, надмірна категоричність; надмірність інформативного діалогу, збої комп'ютера або комп'ютерних мереж; узгодження комп'ютерного навчання з іншими видами навчання та їх дидактичні закономірності; оптимальне «розгалуження дерева» навчальної програми або звернення до посилань і гіперпосилань, які

б не порушували наступності і послідовності засвоєння текстових файлів інформації; медико-соціальні проблеми.

Водночас наш досвід застосування інформаційних технологій в екологічній освіті свідчить про їх позитивний вплив на емоційно-чуттєву сферу, без чого, як відомо, неможливе перенесення цінностей екологічної культури до життєвих цінностей індивіда. Відеоконференції в режимі on-line допомагають студентам відчутти прилучення до певного міжнародного співтовариства, оцінити серйозність обговорюваних проблем, поділитися з ними з однодумцями різних країн.

Третє протиріччя – в неузгодженості зв'язків між роботодавцями і ВНЗ, що завжди є своєчасним у зв'язку з мінливими запитами виробництва. У результаті, майбутні фахівці отримують не «ті» знання, вміння і навички і виявляються неконкурентно спроможними на ринку праці.

Загалом, аналізуючи умови ВНЗ для створення в ньому системи формування екологічної культури студентів, можна стверджувати, що внутрішній потенціал різних середовищ (освітнього, інформаційного, соціокультурного) ВНЗ достатній для її ефективного функціонування і дозволяє задіяти резерви перерахованих середовищ.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мануйлов Ю. С. Средовый подход в воспитании / Ю. С. Мануйлов // Педагогика. – 2000. – № 3. – С. 36–41.
2. Недосекина М. М. Развитие индивидуальности студента под влиянием изменения социокультурной среды : автореф. дис. на соискан. научн. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / М. М. Недосекина – Магнитогорск, 2004. – 24 с.
3. Ясвин В. А. Образовательная среда : от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.
4. Ясвин В. А. Формирование экологической культуры / В. А. Ясвин / Пособие по региональной экологической политике. – М. : «Акрополь», 2004. – 195 с.

**Трубачева Світлана,**

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України, Україна*

**Чорноус Оксана,**

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України, Україна*